

Gorenjskem. Sklop *Boj proti prevratnim idejam* predstavlja previdnost pred pri-
našalci nevarnih idej, predvsem komunističnimi ilegalci. V sklopu *Rokovnjači,*
uporniki in drugi nepridipravi predstavljamo nekaj zanimivih dogodkov iz zgo-
dovine prestopkov na Gorenjskem. Ker Bled predstavlja eno izmed pomemb-
nejših turističnih točk na Gorenjskem, smo Bledu in predstavitvi nekaterih nje-
govih zanimivejših vil namenili sklop *Ko boš prišla na Bled*. Glede na to, da večji
del področja, ki ga pokriva naša enota, zavzema hribovje in gorovje, seveda ne
moremo mimo gorskih koč, ki jih predstavljamo v sklopu *Nazaj v planinski raj*.
Nazadnje smo se v sklopu *Delavski pozdrav!* dotaknili še gospodarstva in po-
membnejših tovarn, ki so tako in drugače oblikovale vsakdan na Gorenjskem in
tudi drugod.

Zakaj spletna razstava? Čeprav Enota za Gorenjsko nima svojih razstav-
nih prostorov, smo čitalnico opremili z dvema plakatoma, ki predstavljata kra-
tek izbor dokumentov in obiskovalce čitalnice vabita k ogledu spletne razstave.
Ampak navsezadnje se je za razstavni prostor seveda možno dogovoriti tudi kje
drugje. Kar nas je prepričalo k pripravi spletne razstave, je bila dostopnost. Med-
tem ko bi fizično razstavo videli bolj kot ne samo Kranjčani in turisti, je spletna
razstava dostopna komur koli od koder koli in predvsem kadar koli. Omogoča
tudi, da si bralec vzame čas, si za lažje branje prilagodi velikost dokumentov,
danes prebere en del, jutri drugi del razstave.

Razstavo smo pripravili Luka Cerar, dr. Gorazd Stariha in Martina Fekonja.
Pri grafični podobi smo sledili smernicam, ki jih je zastavila Barbara Bogataj
Kokalj, oblikovalka skupne razstave ob praznovanju 125 let Zgodovinskega ar-
hiva Ljubljana. V spletni prostor sva razstavo postavila Jože Glavič in Martina
Fekonja.

Prijazno vabljeni k ogledu spletne razstave, da na malce drugačen način
spoznate prelepo Gorenjsko.

Martina Fekonja

Iztok Hotko, Dunja Mušič in Mitja Sadek: Pol stoletja Janusovega pogleda

Razstava ob 50. obletnici ustanovitve novomeške enote
Zgodovinskega arhiva Ljubljana

Novo mesto: razstava na prostem, Glavni trg, 9. 6.–30. 6. 2023

Začetki organizirane arhivske dejavnosti na Dolenjskem segajo v leto
1935, ko je Muzejsko društvo začelo zbirati muzealije in arhivalije za prihodnji
novomeški oziroma dolenjski muzej. Podobni začetki zbiranja arhivalij so se
odvili tudi v Beli krajini, ko je bilo na tradiciji predvojnih Društva za spoznava-
nje Bele krajine in Tujskoprometnega društva v Metliki leta 1949 ustanovljeno
Muzejsko društvo, ki je začelo z organiziranim zbiranjem belokranjske kulturne
dediščine. V sedanji organizacijski obliki je bil novomeški arhiv ustanovljen leta
1973 kot enota Zgodovinskega arhiva Ljubljana, v okviru katerega danes deluje
na gradu Grm.

Ob priložnosti 50. obletnice delovanja je Enota za Dolenjsko in Belo kraji-
no Novo mesto pripravila premično razstavo z naslovom *Pol stoletja Janusovega*
pogleda. Naslov se navezuje na zakoreninjeno mnenje, da se arhivi ozirajo pred-
vsem v preteklost, vendar je dejstvo, da so zaradi razmaha novih informaci-
jskih in podatkovnih tehnologij, ki imajo v sodobni arhivistiki pomembno vlogo,
vse bolj usmerjeni tudi v prihodnost. V resnici imajo arhivi že od nekdaj dvoj-
no naravo, saj se, tako kot Janus, rimski bog z dvema obrazoma, ozirajo tako v

*Postavitev razstave Pol stoletja Janusovega pogleda na novomeškem Glavnem trgu
(Foto: Iztok Hotko)*

preteklost kot tudi v prihodnost: dediščino v varstvo sprejemajo od prednikov, medtem ko jo ohranjajo za potomce.

Avtorji Iztok Hotko, Dunja Mušič in mag. Mitja Sadek so razstavo zasnovali v obliki 10 panojev večjega formata na kovinskih nosilcih, ki predstavljajo bogat izbor arhivalij v hrambi Enote v Novem mestu. Arhivsko gradivo je razstavljeno v obliki kakovostnih reprodukcij in spremnega besedila. Razvoj arhivske dejavnosti na Dolenjskem in v Beli krajini, predstavitev Enote v Novem mestu in njeno poslanstvo je v uvodnem besedilu opisal Iztok Hotko.

Izbor predstavljenih arhivalij so avtorji zasnovali po merilih vsebinske, kronološke, tipološke in geografske raznovrstnosti, ki gledalcem podaja temeljito informacijo o pestrosti gradiva, ki ga enota hrani. Še posebej so bili pozorni na gradivo, ki se navezuje na območje Bele krajine, saj bo razstava poleg Novega mesta na ogled še na treh belokranjskih lokacijah.

Razstava med drugim predstavlja knjigo zapuščinskih inventarjev Gospodstva Draškovec iz let 1793–1835, za katere hrbtno stran je bil uporabljen kar fragment pergamenta iz 14.–15. stoletja z odlomkom iz Matejevega evangelija v latinskem jeziku. Predstavljeni sta tudi listina cesarja Ferdinanda II. o prodaji gradu in gospodstva Metlika bratom Petru, Gregorju in Mihaelu Watzen iz leta 1610 ter oporoka pisatelja Janeza Trdine iz leta 1893. Svoj pano sta dobili tudi Požarna bramba v Metliki in gradnja zadnje železniške proge na slovenskem ozemlju, ki je bila zgrajena v Habsburški monarhiji ter je vodila iz Novega mesta v Metliko. Slovesna otvoritev železniške proge Rudolfovo–Metlika–deželna meja je potekala 25. maja 1914, dva meseca pred začetkom prve svetovne vojne. Veliko pozornosti obiskovalcev razstave v Novem mestu so dobile arhivalije o odstopu župana Občine Šmihel-Stopiče Josipa Zurca po ljudski vstaji leta 1918, znani tudi po imenu »Kandijska republika«, gostovanje skladatelja Marjana Kozine z opero Ekvinokcij v Moskvi leta 1964 in predstavitev proizvodnje

avtomobila Renault 4 (priljubljena katrca) v novomeški tovarni IMV v 70. letih prejšnjega stoletja.

Ob otvoritvi razstave je Enota pripravila tiskovno konferenco, na kateri sta direktorica Zgodovinskega arhiva Ljubljana dr. Zdenka Semlič Rajh in vodja enote Iztok Hotko predstavila zelo perečo prostorsko stisko enote.

Razstava, ki jo je oblikoval uveljavljeni novomeški arhitekt in oblikovalec Jurij Kocuvan, je bila na ogled na prostem pred mestno hišo na novomeškem Glavnem trgu, nakar je meseca julija in avgusta gostovala v Podzemlju ob Kolpi, od 5. septembra do 11. oktobra v Semiču pred Kulturnim centrom, medtem ko bo od 12. oktobra do konca leta na ogled v Metliki, na tamkajšnjem gradu, kjer domuje Belokranjski muzej Metlika.

Iztok Hotko

Mira Hodnik in Dejan Hvala: 125-LETNICA ZGODOVINSKEGA ARHIVA LJUBLJANA IN 50-LETNICA ENOTE V IDRIJI

»Česar ni v arhivih, tega ni na svetu.« (latinski pregovor)

Razstava Enote v Idriji na prostem v podhodu Mestne knjižnice v Idriji,
1. 6.–13. 9. 2023

Idrijska enota Zgodovinskega arhiva Ljubljana se je praznovanju 125-letnice arhiva pridružila s postavitvijo priložnostne razstave o 50-letnem načrtnem varovanju arhivskega gradiva na območju Idrijskega in Cerkljanskega, z namenom, seznaniti javnost z našim poslanstvom in delom, ki sta očem skriti in številnim neznani. S posameznimi zgodbami iz arhivskega gradiva smo želeli predstaviti bogastvo pisne dediščine, ki jo še posebej plemeniti arhivsko gradivo Rudnika živega srebra Idrija.

Začetki načrtnega zbiranja arhivskega gradiva so povezani z ustanovitvijo Mestnega muzeja Idrija leta 1953. Prvi ravnatelj Srečko Logar je prepoznal pomen varstva arhivskega gradiva, zato so v pravila Mestnega muzeja kot posebno nalogo zapisali *»prevzemanje in urejanje arhivskega gradiva«*. Po posvetu z Državnim arhivom Slovenije so leta 1963 zaposlili upokojenega občinskega uradnika Ludvika Kovačiča, ki je začel s sistematičnim urejanjem in popisovanjem arhivskega gradiva.

Leta 1972 je Skupščina občine Idrija zaupala hrambo arhivskega gradiva Mestnemu arhivu Ljubljana. V pogodbi se je zavezala, da se bo vse gradivo, ki nastaja na območju upravnega organa Idrija, hranilo v Idriji. Prva arhivistka je postala Marjeta Pelhan, ki jo je še istega leta nasledil Andrej Černilogar. Ob pomoči kolegov iz Ljubljane je začel intenzivno prevzemati in urejati arhivsko gradivo.

Po Černilogarjevi upokojitvi (1989) sta se kot arhivista zaposlila Janez Pirc in Mira Hodnik. Zaradi prenove grajskih prostorov se je enota preselila v staro osnovno šolo na Prelovčevi ulici 2. Zdaj ima Enota v Idriji na voljo 298 m² prostora, ki žal ne ustreza več standardom varovanja arhivskega gradiva in ne omogoča več novih prevzemov, zato išče nove prostore in si želi posluha države pri reševanju prostorskih težav.

Po upokojitvi Janeza Pirca (2019) se je v idrijski enoti Zgodovinskega arhiva Ljubljana zaposlil arhivist Dejan Hvala.

Razstava je bila postavljena na prostem, v podhodu Mestne knjižnice in čitalnice Idrija od 1. junija do 13. septembra 2023. Po naših ocenah si je razstavo ogledalo veliko ljudi in upamo, da smo z razstavo postali prepoznavnejši v domačem okolju.